Цана асобнага нумару 10.000 м. п.

ЗМАГАНЬНЕ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **100.000** м.п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 15.000 мк., сярод тэксту 13.000 м. і на 4 стр. 12.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 2. Вільня, Чацьвер, 1-га лістапада 1923 г. Год I.

Жыцьцё вучыць.

Газэты наказваюць аб шырокай забастовачнай хвалі, разьліўшайся па ўсенькай Польшчы.

Сьледам за забастоўкамі ў розных прыватных капальнях і фабрыках, забастовачны рух абхапіў такую важную ў жыцьці гаспадарства галіну, як чыгункі: вось ужо колькі дзён блізу на ўсім абшары гаспадарства бастуюць машыністы і другія чыгуншчыкі.

Тое, што фінансавы крызіс і страшэнны рост дарагоўлі давялі да выбуху забастовачнага руху—нікога дзівіць ня можа: голад, як кажуць,—ня цётка... Але ў-ва ўсім гэтым руху ёсьць адзін мамэнт, міма якога нельга прайсьці моўчкі.

Справа ў тым, што забастовачны рух аказаўся *незалежным ад якога-колечы ідэйнага кіраўніцтва*—ці то кіраўніцтва партыяў, ці кіраўнічых прафэсіянальных арганізацыяў.

Болей таго: забастоўкі пачаліся супраць партыйных пастановаў, супраць волі цэнтралі прафэсіянальных саюзаў...

Што гэта значыць? Што паказуе?

Паказуе гэта тое, што цэнтральныя органы польскіх сацыялістычных партыяў, якія многа сіл і энэргіі патрацілі на прышчэпліваньне работніцкім масам зусім незразумелых апошнім нацыяналістычных лёзунгаў і імкненьняў, якія—у імя высокіх, але гэтак сама мала зразумелых масам, дзяржаўных інтарэсаў—паставілі *сацыяльныя* праблемы *на другое месца*, аказаліся *збоку ад запраўднага жыцьця польскіх работнікаў*, для якіх сацыяльныя пытаньні мелі, маюць і мецi будуць найвялікшае значэньне.

Паказуе гэта, што, пакуль розныя „партыйнікі" займаліся „высокай палітыкай", масы жылі нечым другім, усё больш аддаляліся ад сваіх натуральных павадыроў і ў канцы выйшлі спад уплываў партыяў.

Паказуе гэта, ўрэшце, што польскія левыя партыі ў сваей дзейнасьці зрабілі нейкую абмылку, ці мо' не здалелі адчуць настрояў работніцкае масы, не ацанілі, як сьлед, ні пераживанага мамэнту, ні сваіх уласных сілаў і значэньня.

У гэтым — вялізарная *небясьпека* для ўсяго работніцкага руху ў Польшчы: разыйшоўшыся з сваімі натуральнымі ідэйнымі кіраўнікамі, гэты рух лёгка можа папасьці на зусім фальшывую дарогу, на якой, нічога не здабыўшы, будзе пераможаны варожымі сіламі.

Але магчыма і другое: тыя партыі і арганізацыі, што ня здолелі ўдзяржаць кіраўніцтва рухам у сваіх руках, акажуцца прымушанымі *адкінуць усе свае старыя праграмы і ўхапіцца за стыхійныя лёзунгі руху*, каб не астацца „генэральным штабам" бяз арміі. Куды яны зайдуць у такім прыпадку, ізноў-жа ня могуць сказаць ні яны, ні работнікі.

Узьняўшыся перад нашымі вачыма забастовачны работніцкі рух — гэта доказ *глыбокага крызісу*, які перажываюць польскія левыя партыі. Гэта—доказ банкруцтва іх старое палітыкі вечнае ўгоды з буржуазіяй, да якога давёў іх *хваравіты нацыяналізм*. І вось, ня гледзячы на ўсю небясьпеку неарганізаванага, саматужнага выступленьня польскіх працоўных масаў, ня гледзячы на аканчальныя вынікі сучаснае забастоўкі для забаставаўшых, можам з поўным праканаваньнем сказаць, што яна прынясе некаторую карысьць: яна прымусіць партыйных лідэраў, далёка адыйшоўшых ад запраўднага жыцьця, спусьціцца з сваей кедасяжнай для звычайнага работніка вышыні на зямлю і сур'ёзна задумацца *аб зьмене сваей тактыкі*.

Спор, мы ўзьняўся у лоне самае арганізацыі Польскае Партыі Сацыялістаў на грунце праекту рэзалюцыі на партыйны кангрэс, толькі пацьвярджае гэту нашу думку.

Мы пераканаваны, што пры перагледзе сваей тактыкі і мо' нават праграмы польскія сацыялісты знойдуць урэшце язык дзеля паразуменьня і *з працоўнымі масамі нацыянальных меншасьцяў* Польшчы, ад якіх паны Недзялковскія і іншыя сацыял-эндэкі пасталяюцца аддзяліць кітайскім мурам польскі пралетарыят, польскія працоўныя масы места і вёскі.

А ў гэтым будзе бязспрэчная карысьць—„наша і ваша"!

Перад сьпісам насяленьня.

У хуткім часе польская ўлада зьбіраецца зрабіць сьпіс жыхароў б. „Сярэдняе Літвы", — значыць, тае часткі Віленшчыны, якая прылучана да Польшчы год таму назад на аснове пастановы так званага „віленскага сойму".

Адносныя ўрадовыя ўстановы ўжо рыхтуюцца да гэтага сьпісу згодна з інструкцыямі, цадзенымі з Варшавы.

Мы ня ведаем зьместу гэтых інструкцыяў. Мо' яны і дужа справядлівыя адносна да ўсіх нацыянальнасьцяў, якія жывуць у Віленшчыне. Але выпаўняць іх будуць не аўтаматы, а жывыя людзі, і ад настрояў і імкненьняў гэтых жывых людзей будуць залежны вынікі праектаванага сьпісу.

Судзячы паводле настрояў польскага грамадзянства Віленшчыны і ўзіраючыся на паступкі адміністрацыі, нельга спадзявацца на б зстароннасьць сьпісуючых пры азначэньні нацыянальнасьці жыхароў. Настрой польскага грамадзянства—як „правіцы", так і „лявіцы", — *ярка нацыяналістычны*, захватніцкі на карысьць польшчыны; а адміністрацыйная практыка паказуе, што пры азначэньні нацыянальнасьці беларусаў, як каталікоў, так і праваслаўных, польскія ўрадоўцы скрозь запісываюць іх, як „палякоў":

Аўтар гэтых радкоў, беларус-каталік, нядаўна пераканаўся на сабе, як запісываецца „нацыянальнасьць" і „матчына мова" рэкрутаў у Вільні ў „Р. К. U." Хто каталік, таму, ня пытаючыся, пішуць: „polak", „język macieszysty—polski", хацяб-ы папольску не гаварыў, а ламаў свой беларускі язык на нейкі паскудны „польскі" жаргон. Аўтар гэтае стацьці у дзьвюх кнігах паправіў запісы аб сабе: замест „polak", „polski" на „białorusin", „białoruski", — ды як жа зьдзівіўся, калі, ня гледзячы на ўсё гэта, ў „вайсковай кніжцы" прачытаў, што яговая мова—„польская"!

А колькі нам даводзілася бачыць пашпартоў, выдадзеных у паветах *беларусам праваслаўным*, дзе яны запісаны, як „*палякі*", хаця папольску нават не гавораць! Урэшце, ў тэй-жа Вільні нам давялося бачыць дамовую кнігу, дзе розныя „Грыгор'евы", ці „Воробьевы", праваслаўныя-расейцы, паказаны, як палякі...

Яшчэ лепшы доказ фантастычнасьці нацыянальнае статыстыкі на „Kresach Wschodnich" даюць вынікі сьпісу, што адбываўся ў [illegible] а часоў „панаваньня" генэральнага камісара Ю[illegible] Асмалоўскага. Тады аказалася: першае, што ў З[illegible]хо[illegible]дняй Беларусі *няма ніводнага беларуса-каталіка*; [illegible] угое, што *ўсе тутэйшыя каталікі—палякі*; трэцяе, што *палякамі* запісана была значная частка *беларусаў-праваслаўных і праваслаўных-жа расейцаў*, ці гэтак у Польшчы зьявілася даволі вялікая група „polaków wyznania prawosławnego"....

На аснове ўсяго гэтага мы маем даволі прычын баяцца, што вынікі новага сьпісу насяленьня будуць у такой-жа меры „згодныя з праўдай", як і вынікі папярэдніх: настрой грамадзянства і адміністрацыі, у сувязі з такімі фактамі, як беластоцкі працэс, ці апошнія арышты вучняў 4 і 5 клясы ў Вялейшчыне, вінавачаных чуць не ў арганізацыі „беларускага паўстаньня", напэўна ня мог стацца больш талерантным і прыхільным да беларусаў....

Вось, беларусы павінны загадзя прыгатавацца да сьпісу насяленьня, тлумачучы менш сьвядомым братом сваім, каб, па-першае, не баяліся запісывацца тым, чым яны запраўды ёсьць: беларусамі; па-другое, каб акуратна дапільнавалі, каб іх заявы былі правільна запісаны сьпісуючымі асобамі.

Ведама, каб сьпіс меў запраўды вагу, каб быў годны веры, ўлада павінна *прыцягнуць да яго ўсе нацыянальнасьці краю* і так складаць камісіі, каб у іх былі прадстаўнікі і беларусаў, і літвіноў, і жыдоў. На жаль, спадзявацца на гэта пры сучасным палітычным курсе абсалютна немагчыма. І нам астаецца толькі адно: усьведамляць народ аб яго абавязку сьмела і адкрыта *заяўляць праўду* аб сваей нацыянальнай прыналежнасьці і *дапільнаваць правільнасьці запісаў*.

Кожын беларус павінен зразумець, якое вялікае значэньне мае для нашае будучыны выяўленьне *запраўднае* лічбы беларускага насяленьня іменна ў Віленшчыне, дзе робіцца ўсё, каб толькі паказаць, што тут жывуць выключна палякі. І ўсе, хто жыў і здольны зразумець гэта, няхай выпаўняць свой сьвяты абавязак перад сабой, перад сваімі дзецьмі і перад усім сваім народам.

Г. Б.

Чэская „Трыбуна" аб Польшчы.

Уплывовы чэскі орган зьмясьціў вельмі цікаўную перадавую аб палажэньні і палітыцы сучаснае Польшчы; трохі скарочана падаем гэты артыкул нашым чытачом.

Унутранае палажэньне Польшчы, кажа газэта, пагаршаецца з каждым днём.

Усялякія спробы выйсьці з блуднага кола, у якое папала Польшча, ў значнай меры па ўласнай віне яе грамадзянства, не ўдаліся.

Цяпер польскі народ запраўды ня мае ўжо нікога, на каго-б мог абаперціся, да каго-б меў даверые,—хто б здалеў сваім аўтарытэтам і гаспадарственым дазнаньнем спыніць эканамічную і палітычную разруху ў краі.

У грамадзянскай апініі пануе замяшаньне, агульнае недаверые абыймае ўладу, апарат, парлямант...

Эканамічны крызіс і разруха дайшлі ўжо да таго, што кожны думае толькі аб сабе,—каб толькі адратаваць неяк сябе і сваё, і ніхто ня думае аб гаспадарстве...

Польшча ўжо знаходзіцца у тым самым палажэньні, як Расея і Нямеччына,—напярэдадні фінансавае катастрофы...

Можа-б быў яшчэ час для ратунку, але ўсё пытаньне—ў тым, ці здалеюць польскія палітыкі зрабіць патрэбнае „аздараўленьне фінансаў" Краю.

Але тутака якраз і ідуць на нас самыя цяжкія сумляваньні...

За 5 гадоў сваей гаспадарственай самастойнасьці польскія палітыкі выказалі так мала арганізацыйных здольнасьцяў, што самі іхнія найбольш разумныя дзеячы, як б. мін. фінанс. п. Вл. Грабскі, са страхам глядзяць у заўтрашні дзень Польшчы...

Усялякія пазываньні на войны, на адсутнасьць цьвёрдых граніц і г. п. цяпер ужо—зусім безпадстаўныя,—тым больш, што ўсе споркі, якія палякі вялі са сваімі суседзямі, прынясьлі ім шмат гаспадарскіх, зямельных і палітычных карысьцяў.

Мелі запраўды столькі карысьцяў, што папросту ня далі з імі рады."

Ні папярэднія міністэрствы, ні Вітасаўскі ўрад ня мелі і ня маюць ані стольkі розуму, каб выкрыць

запраўдныя прычыны гаспадарска-фінансавага ўпадку, ані столькі добрай волі, каб шукаць запраўднага выхаду з палажэньня, ня кажучы ўжо аб тым, каб вырашыць найважнейшую праблему Польшчы, як гаспадарства—з пункту гледжаньня права (разумей: пытаньні аб рэальнай канстытуцыі, аб раўнапраўі меншасьцяў і г. д.)

Апошнія падзеі і праяўленьні „гаспадарственай" палітыкі прэм. Вітаса змусілі ўсіх, як у Польшчы, таксама і заграніцаю, усіх тых, што бачылі калісь у ім запраўднага „гаспадарственага мужа", прыйсьці да поўнага разчараваньня...

Вінцэнты Вітас прадаўжае цяпер тую самую палітыку фразы і пустых абяцанак, якую вялі ўсе яго папярэднікі...

Дзіўная рэч!—Па словах судзячы,—дык няма ў Сойме ані воднага пасла, які-б ня высказываў „гаспадарствена-творчых" думак і прамоваў... Усе яны, без падзелу на партыі,—ёсьць нацыяналісты і шумлівыя вызнаўцы вялікапольскае ідэі...

Калі часам здарыцца, што тая ці іншая міжнародная ўстанова не здаволіць польскіх жаданьняў і дамаганьняў, дык усе яны—згодныя і аб'яднаныя ў злосьці і гневе...

Але-ж надзіва!—ніколі не дайдуць яны да гэткай згоды і еднасьці там, дзе гэта якраз найбольш патрэбна: у пазытыўнай працы па спыненьню прычынаў усё ўзрастаючага гаспадарска-фінансавага крызісу...

Якія-ж чэскі ворган бачыць прычыны сучаснага крызісу ў Польшчы.

„Няўсталенасьць граніцаў", як сказана вышэй, ён адкідае.

Таксама ня можна шукаць іх у нізкім роўні культуры: даўней на ўсіх тых абшарах, што ўвайшлі цяпер у Польскую дзяржаву, добра працавалі і кіпела жыцьцё; а ў расейскім „заборы" палякі станавілі найкультурнейшы слой і добра спаўнялі ўсе абавязкі грамадзян. У Конгрэсоўцы была сканцэнтравана амаль ня ўся заходняя прамысловасьць Расеі.

Вельмі да рэчы тутака прыпомніць, што польскія прамыслоўцы ўдачна канкуравалі прад вайной з расейскімі, і што эканамічнае пашырэньне палякаў мела нямалы ўплыў на ўзмацненьне расейска-польскага антагонізму... Быўшая расейская Польшча зьявілася ядром цяперашняй Польскае дзяржавы, і можна было спадзявацца, што ў гэтым ядры Польшча знайшла пэўную і моцную падставу для свайго эканамічнага разьвіцьця.

Аднак заместа таго—дэзарганізацыя захапіла Конгрэсоўку таксама, як Галічыну, ці абшары быўшага прускага „забору"...

Ні для каго ня тайна, што ў прамысловым разьвіцьці гэтых земляў перад вайной браў вялікае ўчасьце чужы капітал—жыдоўскі, нямецкі і расейскі.

Гэтаму чужому капіталу палякі і абязаны разьвіцьцём сваей эканамічнай культуры, якая ніколі-б не дайшла да такой ступені, калі-б польскія дзеячы ўжо тагды маглі вясьці тую неразумную і шкодную палітыку, якую яны цяпер вядуць у сябе—у ўласным самастойным, незалежным гаспадарстве...

Гісторыя калісь выкрые і давядзе, што гаспадарскі і фінансавы арганізм вызваленай Польшчы быў раскладзены шовінізмам і антысэмітызмам.

Кожны разумны чалавек добра зразумее, што значыць такі, напрыклад, факт, што ў Галіччыне грамадзянства ня хоча плаціць падаткаў, што на гэтым абшары насяленьне ўжывае тактыку пасыўнага праціўленьня падатніцтву...

Бо запраўды—толькі наіўны, някрытычны паляк можа хацець і вымагаць, каб украінскі селянін—за ўсе беды і ўціскі, якія прычыняюць яму ў „Малапольшчы", жадаў разьвіцьця і росквіту дзяржавы, дзе з нацыянальнымі меншасьцямі паступаюць горш, чым ў даўнай царскай Расеі..

Уціск Польшчы настолькі асьлеплены, што за 5 гадоў зусім падкапаў падставы сваей ўлады...

Хаця самая правіца заўсёды крычыць аб тым, што Польшча—„зусім паняволена жыдоўскім капіталам", апошняя дзень у дзень усё мацней вядзе кампанію проці жыдоўскага грамадзянства. Няма народу на сьвеце, у якім-бы антысэмітызм быў гэтак закаранелы і баявы, як у палякоў. Нядаўна йшчэ найпаважнейшы з органаў польскае правіцы „Rzeczpospolita" падала вестку, што выбух у Варшаўскай цытадэлі быў зроблены жыдамі... Палітыка пагромаў зьяўляецца праграмай не аднэй партыі ў Польшчы, і прэм. Вітас будзе мець даволі клопату з нацыянальнымі меншасьцямі, калі яго ўлада ня здолее апанаваць наскокі сфанатызаванага польскага грамадзянства...

Традыцыі фінансава-эканамічнага жыцьця Польшчы ад няпамятных часоў зьвязаны з жыдоўскай стыхіяй. Да нармальнага стану ня можна дайсьці без паразуменьня з гэтым магутным складнікам грамадзянства польскае дзяржавы.

Улада, якая ня здолее апанаваць і спыніць гэты разгул антысэмітызму, якая цэрпіць пагромныя клічы, якая не забараняе гвалтаў над нацыянальнымі меншасьцямі, дарэмна будзе шукаць выхаду з тэй пропасьці, у якую лякіць гаспадарствены фінансава-эканамічны дабрабыт Польчы...

Калі мы запраўды хочам знайсьці прычыны раскладу і ўпадку Польшчы, дык павінны зьвярнуць увагу на адносіны яе ўлады да грамадзян „інародцаў" і „іναверцаў".

Да справы Барана, Маслоўскай і інш. беларусаў.

Як ведама, на прыгавар Беластоцкага Суду, як пракурор, таксама і абаронцы, падалі апэляцыйныя скаргі, і ў-ва ўторак, 22/X у Варшаўскім Апэляцыйным Судзе меў адбыцца перагляд справы шэрагу засуджаных беларусаў, а з апраўданых—аднаго толькі Якавюка. Прадседацелем быў п. Альхімовіч, прокурор быў той самы п. Камінскі.

Абаронцамі выступалі толькі адвакаты Врублеўскі і Бабянскі.

Судом былі вызваны незьявіўшыяся ў першай інстанцыі сьв. Дубяйкоўскі, Пузырэўскі, а таксама дапрошаны ўжо ў Беластоку Лянкевіч і новыя сьведкі з боку Якавюка—кс. Германовіч, Эм. Голуб і Озорко.

З іх не зьявіліся: Ленкевіч, Пузырэўскі і Озорко.

Цікаўна, што на павестцы сьв. Лянкевіча расьпісаўся ня ён сам, але якісь паліцэйскі чын.

Апэляцыйны Суд адлажыў справу на 28|XII і загадаў *дастравіць сьв. Лянкевіча і Озорко „прыводам"* (прымусам), мерамі паліцыі...

Яшчэ цікаўней лёс павесткі другога такога-ж самаго сьведкі—Пузырэўскага.

Мы памятаем, як моцна на судавой расправе і ў сваей прамове пракурор Камінскі пакладаўся і на гэтага сьведку, якога таксама, як і Лянкевіча, лічыў „патрыятычным слупом" усяе справы. Мы памятаем, як пракурор зазлаваўся і зьдзекаваўся над сьв. Зямкевічам, ня веручы, калі той раскрыў, што, як Лянкевіч, таксама і Пузырэўскі былі абодва ў Менскай чрэзвычайцы...

Цяперака на павестцы гэтага пракурорскага героя паложана кароткая, але надта выразная адметка паліцыі: *„выехаў без пазваленьня ўладаў у... Радавую Расею"...*

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

„Kurjer Polski" паведамляе, што ў Варшаве ў хуткім часе адчыніцца „школа для генералаў", у якой апошнія будуць вучыцца „ролі вышэйшых камандзіраў".

Камэндантам школы назначаны наш віленскі ген. Жэлігоўскі, але напраўду вучыць польскіх генералаў будуць ахвіцэры францускае місіі ў Польшчы...

Мін. Кернік ужо прыслаў у Сойм абяцаны ім праект новага закону проці прэсы. Закон не прадугледжывае, праўда, папярэдняй цэнзуры, але паддае расправу адміністрацыі (якой зусім ня спыняе) „судоваму кантролю"...

Выданьні больш, як у 3 аркушы можна, паводле гэтага законапраекту, пускаць у ход праз 13 гадзін пасьля ўручэньня ўладам адпаведных экзэмпляраў; іншыя—пасьля 48 гадзін. Газэты і інш. пэрыядычныя выданьні—ў мамэнт уручэньня ўладам адносных экзэмпляраў.

Адміністрацыйная камісія Сойму разглядала надзвычай важнае для нас пытаньне аб „стане бесьпечэньства" на Крэсах і аб павялічэньні на іх паліцыі.

Мін. Кернік зрабіў даклад, падкрэсьліваючы, што на Крэсах гэты „стан" ня вельмі добры, і што лік—паліцыі ў 9.000 чалавек зусім малы—ў параўнаньні з „заданьнямі" Польшчы на Крэсах. Пасьля дакладу была адкінута прапазіцыя П.П.С., а прынята п. Зьвяжынскага (правіцы) аб магчымым, наскольки дазволіць скарб, павялічэньні замалага ліку і палепшаньні горкай долі паліцыі на Ўсходніх Крэсах".

Перамены ў габінэце.

На прадстаўленьню прэзэса мін. Вітаса Прэзыдэнт Рэспублікі звольніў з ураду міністра заграніч. спраў М. Сэйду, мін. асьветы і рэліг. вызнан. Ст. Гломбінскага, і мін. рольн. і гаспад. маемасьц. Госьціцкага.

У той-жа час тым-жа парадкам назначаны міністрамі: пасол Корфанты (хрысьц. дэмакр.),—міністрам без партфэлю;—як пішуць газэты, будзе заступнікам прэм'ера; слаўнага эндэка Рамана Дмоўскага — міністрам загр. спр.; праф. пасла Ст. Грабскага — асьветы; пасла д-ра А. Хлапоўскага,—мін. рольніцтва. Дмоўскі, Корфанты, другі Грабскі—Станіслаў — найвялікшыя слупы і апошнія рэзэрвы Хьены... Калі і яны ня зробяць „цуду над Віслай", дык ужо прыдзецца канешна ўцякаць ад улады, кідаючы яе якому-небудзь Сікорскаму...

Адпавядаюць з Варшавы, што габінэт Вітаса прапанаваў ужо цяпер перадаць уладу ген. Сікорскаму—з тым, каб той, па магчымасьці, зрабіў такі коаліцыйны габінэт, у якім-бы асталося як найбольш сучасных міністраў. Сікорскі як быццам згодзіўся, але патрэбаваў, каб канешна выкінуць з сучаснага міністэрства перш-наперш 4-х галоўных шкодных паводле яго апініі, міністраў; (апрача, разумецца, самога Вітаса) — Сэйду, Гломбінскага, Керніка і Шэптыцкага.

Вітас, ад імя Хьены-Пяста, быццам згодзіўся на ўсіх, апрача Шэптыцкага...—На тым і разыйшліся.

Прадстаўнік С.С.Р.Р. у Нямеччыне, Віктар Копп прыехаў у Варшаву, як можна думаць, з вялікай важнасьці даручэньнем. Аб характары апошняга можна дагадацца з апошняй мовы Троцкага, які проста ставіць пытаньне Польшчы: ці яна хоча быць мастом паміж Расеяй і Нямеччынай, ці бар'ерам (плотам), паміж імі...

Справа ў тым, што С.С.Р.Р. хоча рашуча памагчы Нямеччыне, вярней нямецкаму пралетарыяту, на выпадак рэвалюцыі сваім хлебам, а можа чым яшчэ... І трэба думаць, што Троцкі загадаў Коппу патрэбаваць ад Польшчы, каб яна ў карысным для гэтае мэты сэнсе тлумачыла адпаведныя пункты Рыжскага Трактату—аб транзыце (—правозе праз Польшчу ў абодва бакі)...

Паседжаньне Сэнату.

На апошнім паседжаньні Сэнату віленскі сэнатар Крыжаноўскі (з лявіцы людоўцаў) меў добрую мову, у якой зьвярнуў увагу на адну з важных прычын спадку маркі. Ён паказаў адзін з тых лічных спосабаў, якімі папярэднія і сучасны ўрады папросту рабавалі і рабуюць дзяржаўны скарб. Гэты спосаб—мільярдавыя пазычкі прыватным банкам бяз гэтак званай іх „валерызацыі" (аблічэньня ў сталай валюце).

Напрыклад на 1/I г. г. урад усяго выдаў пазычкаў толькі адным банкам на 180 мільярдаў п. м.,—г. зн. каля 10 мільёнаў даляраў. Цяпер вартасьць гэтых мільярдаў ня больш 120.000 даляраў.—Значыць дзяржаўны скарб страціў на гэтым 9.980.000 даляраў. На гэтай пазычцы банкі зарабілі больш як 200 мільярдаў, бо пазычалі другім грошы па 15—18 проц. — толькі афіцыяльна, а неафіцыяльна—шмат больш, а самі плацілі гаспадарственаму скарбу толькі 1—2 процэнты... І на гэтай „крэдытнай апэрацыі" банкі ізноў зарабілі толькі за 10 месяцаў 300 мільярдаў марак...

І праўду казаў сэн. Крыжаноўскі, што друкаваць на такія „апэрацыі" мільярды лішніх марак, абніжаючы тым іх вартасьць і, апроч усяго, аб чым сказана вышэй, яшчэ гэтым абкрадаць бяручых пэнсіі працаўнікоў, гэта—такая подлая „зброднья, якая запраўды крычыць аб помсьце да неба"...

З „Гаспадарства кветак васілька і пралескі" на заваяваньне места.

(Гл. „Змаганьне" № 1).

Язэп Нарцызаў, што называецца,—артыстычная, мастацкая натура.

Ён ня толькі пісьменьнік, але і мастак-рысавальшчык: скончыў рысавальную школу ў Вільні. Дасканалая вокладка яго першай кніжкі—яго ўласнай работы. І абодва яго героі—таксама художнікі, вучні мастацкай школы ў месьце Далінску.

Вайна і чарга акупацыяў зруйнавалі зусім яго сям'ю, крывавая хваля вайны ганяла яго па ўсей Расеі, як жаўнера, пасьля як ваеннага фэльчара, пакуль ня выкінула на голы і зыбучы бераг сучаснага, горшага ад вайны, „міру"...

Але ўспадкованая ад бацькоў закалка ня спыніла ў ім ані актыўнасьці, ані оптымізму тварца-мастака.

Яго творчасьць перад усім—лёгкая і радасная, вольная... Гэтае злучэньне ў асобе аўтора абодвых радоў штукі, абодвых талентаў зьяўляецца вельмі важным і характэрным для яго, як мастака-пісьменьніка: тыя самыя мэтады зусім свабоднага панаваньня над сваім матар'ялам, якія ён усвоіў, як жывапісец, ён ўносіць і ў вобласьць поэзіі. З гэтага ўнутранага сынтэзу абодвых радоў штукі бярэ свой пачатак і тая вобразнасьць, той сымвалізм, які, як мы казалі, і ахоплівае звонку і прасякае наскрозь усю творчасьць аўтора.

Зьвернемся цяпер да таго, што даў ужо ў сваей першай кніжцы аўтор, і пакажам на канкрэтным матар'яле справядлівасьць таго, што мы, можа, зашмат поэтыцка-павялічанымі вачамі, угледзілі ў першай часьці яго повесьці.

„Поэт, кажа вялікі нямецкі поэт Гэйнэ, відзіць ужо дубовы лес у жалуду", і кожны крытык, каб зразумець гэткага поэта, павінен быць і сам хаця трохі да яго падобным...

Пролёг повесьці—„Пабрацімцы" дае апісаньне таго сялянскага жыцьця, быту тых дзядоў і бацькоў, якія парадзілі абодвых герояў повесьці. Альфукова сям'я больш бедная, больш працоўная, дае лепшую маральную закалку ідучаму ў места за новым лёсам, на новую працу—першаму з пабрацімцаў. Сталяр і ганчар Альфукоў бацька—прабуждае мастацкія здольнасьці і імкненьні ў абодвых хлопцаў.

Сям'я Гапука—разбагацеўшая сям'я сельскага кулака-млынара, пасьля памешчыка, першай, паводле рады суседняга бацюшкі, пасылае свайго сына ў места, у школу жывапісі. Вельмі цікава рысуюцца парваўшыя „адвечную сувязь" адносіны паміж „бацькамі і дзецьмі", тыпова сымвалізуючыя адносіны паміж вёскай і местам: Гапук ня ўласны сын яго бацькі Гапона... „Бацькі" нездаволены, амаль не пагардліва адносяцца да пустадомаў-мастакоў, бадзяўшыхся, прыяжджаючы на вакацыі, па „пустых сьцежках", шукаючы „ўдачнага" пэйзажу, але зараз неяк чуюць пэўную сілу ў гэтай меставай працы, гардзяцца сынамі, якія гэтым шляхам маюць неяк „выйсьці ў людзі"...

Тут-жа дае аўтор і апісаньне гарадзкога жыцьця абодвых мастакоў, дае ўжо і агульную характарыстыку іх проціленжных натураў.

Альфук—працавіты, больш скромны і замкнёны ў сябе; спакойны і стрыманы, роўны,—верыў у нешта „трошкі сьвятлейшае ў будучыне", чым тое, што ёсьць цяпер. Гапук, як быццам з хуткага бацькава багацьця, „набраўся фанабэрыі", як казаў яго бацька, моцна верыў у сваю хуткую славу вялікага мастака, усім і кожнаму высоўваў напярод сваё, як кажа аўтор, — „вось я"...

Альфука любілі калегі; Гапука за гэтую яго „фанабэрыю" і гардасьць не далюблівалі і называлі—„вялікая шышка"...

Першая часьць повесьці гэтак і называецца „Вялікая шышка", і ўся занята апісаньнем таго, як рыхтаваўся і адбыўся ў вялікім і прыгожым месьце Далінску задуманы вучнямі школы „баль мастакоў".

Мастацкі зьмест „балю мастакоў" выяўляўся ў дзьвюх працэсіях: адна павінна была ў касьцюмах прадставіць усё багацьце „гаспадарства кветкі васілька",

Сэнатар P.P.S. Седлецкі паказаў, як добра зьдзейсьніліся цяпер усе тыя аблудныя абяцанкі „таннага хлеба“ і інш., якія давала Хьена ў часе выбараў. Сэнатару—эндэку, які даводзіў, што ўсе беды сучаснага мамэнту маюць прычыну ў палітыцы папярэдніх „лявіцовых“ урадаў, вызваленец Возьніцкі трафна адказаў, што ўсе міністры фінансаў, якія толькі былі ў Польшчы, з вынятнам аднаго толькі бяз году тыдзень міністраваўшага Ястрэмскага, былі ўзяты з правіцы...—Дзеля гэтага ўсе яны не маглі і не хацелі спаганяць падаткаў з сваіх калегаў-паноў, абшарнікаў, купцоў і прамыслоўцаў, а лічылі лепшым абкрадаць на іх карысьць дзяржаўны скарб. Усе гэтыя міністры з правіцы па справядлівасьці павінны стаць перад Вышэйшым Судом — Трыбуналам Стану. А для лявіцы ў гэтым усім на прышласьць—прыклад: ня шукаць міністраў фінансаў на правіцы, а шукаць пасярод сябе, бо толькі тут знойдуцца людзі, што ня пашкадуюць панскай кішэні для дабра гаспадарства, а не наадварот, як рабілі Стэчкоўскія і Ліндэ.

Хваля забастовак.

Забастовачны рух расьце і захапіў ужо амаль ня ўсю Польшчу.

У **Варшаўскай** дырэкцыі спынілі працу амаль ня усе вялікшыя вузлы—чыгункавыя і паштова-тэлеграфныя.

У **Быдгошчу** бастуюць пачтавікі і чыгуншчыкі. У Катавіцах забаставалі ўсе пачтавікі. У Вільні бастуюць машыністы. У Беластоку—рабочыя чыгункавых майстроўняў. Уся Галіччына ахоплена агульнай забастоўкай. Тыя ваенна-абавязаныя чыгуншчыкі, якія па загаду ваенных уладаў замяняюць бастуючых, не начуюць дома, бо было ўжо ня мала выпадкаў тэрору...

У **Кракаве** забастоўка цячэ ўжо шосты дзень. Вакзал—пад абаронай войска і паліцыі. Рух поцягаў шмат аслабеў, асабліва таваровы, які амаль ня спынены зусім, бо на некаторых вузлох даходзіць толькі да 5 проц. нармальнага. Поцягі позьняцца на дзесяткі гадзінаў. У адказ на ўсякія адозвы і меры ўладаў проці забастоўкі, апошняя толькі пашыраецца: да яе цяпер прылучыліся ўжо і працаўнікі чыгункавых канцэлярый, магазынаў, таможні, тэлефон. стацыяў. Апроч дамаганьняў эканамічных на сабраньнях і ў заявах да ўладаў пачалі высоўваць ужо і трэбаваньні палітычнага зьместу. Паміж іншымі вымагаюць паўсюды выдаленьня з ураду мін. Кухарскага, як аднэй з прычыны сучаснага крызісу...

Калі ня будуць споўнены іх трэбаваньні, забастоўшчыкі пагражаюць ад 29|X абвесьціць генэральную забастоўку ў-ва ўсей Галіччыне.

У **Львоўскай** дырэкцыі палажэньне без перамены. Широка пачатая мілітарызацыя (замена працаўнікоў ваеннымі) ўсіх бастуючых установаў зрабіла на якісь час відзімасьць узнаўленьня працы. Рух на чыгунцы амаль не нармальны.

У **Пазнанскай** дыр. агульная нарада двух вялікіх прафэс. саюзаў, з якіх адзін ахопливае ўсіх чыгуншчыкаў, закончыліся далучэньнем абодвух саюзаў да забастоўкі. У апошні дзень забаставалі пазнанскія пештавікі. Гмах пошты запёрты.

У **Домброўскім** басэйне зьліквідавана забастоўка горнарабочых на падставе ўмовы аб падвышэньні платы на 270 проц., г. зн.—амаль ня ў 4 раза.

Гэткая самае ліквідацыя адбылася ў **Катавіцкім** районе на ўмове аб павялічаньні платы на 279 проц.

У **Лодзі** абодва галоўныя саюзы—клясавы і хрысьціянскі—„Праца“—зусім аднамысны ў сваёй акцыі. На ўсіх ткацкіх фабрыках—агульная забастоўка. Працаўнікі электроўні пастанавілі далучыцца да агульнай забастоўкі.

Адбылася канфэрэнцыя ўсіх праф. саюзаў Лодзі, на якой пастаноўлена абвесьціць генаральную забастоўку ў месьце.

У **Чэнстахове** абвешчана агульная забастоўка.

У **Тарнове** таксама забаставалі ўсе рабочыя і працаўнікі ў месьце.

У **Варшаве** пачалась забастоўка працаўнікоў мястовага самаўраду. Вадаправод, каналізацыя, больніцы, дэзынфэкцыя і інш. галіны мясковае гаспадаркі сталі. На сабраньні вынесена рэзалюцыя з шэрагам вельмі скромных трэбаваньняў аб падвышцы платы,—з тым, што, калі магістрат да 31|X ня выпаўніць апошніх, дык працаўнікі 1|XI пачнуць стасаваць вастрэйшыя спосабы барацьбы...

Рэзалюцыя мела скуткі і магістрат абяцаў выпаўніць дамаганьні працаўнікоў.

Працаўнікі варшаўскага трамваю (электрычнай чыгункі ў месьце) патрэбавалі дадатку ў 79 проц. Адміністрацыя, патаргаваўшыся, згадзілася.

НЯМЕЧЧЫНА.

Канфлікт цэнтральнай улады Нямецкай Рэспублікі з Саксоніяй дайшоў да апошняе вострасьці. Цэнтр. урад загадаў саксонскаму прэм'еру выйсьці ў адстаўку, бо іначай урад будзе змушаны прыняць меры рэпрэсіі. Прычынай гэтага звароту справы было тое, што саксонскі ўрад не рэагаваў на адозву саксонскіх камуністаў, прызываючую да генаральнай забастоўкі ў Нямеччыне.

Канфлікт паміж цэнтр. ўладай і Баварскім урадам з другога боку таксама абвастрыўся. На ўсе пазываньні нямецк. цэнтра баварскі дыктатар Карр адказывае, што з сучасным урадам Нямеччыны ён уваходзіць ня ні ў якія зносіны ня будзе...

Карр загадаў выдаленьне жыдоў з Баварыі. Жыдоў высяляюць бяз усякіх цэрэмоніяў, ня гледзючы на закон. Высяляецца шмат багатых купцоў і ўласьнікаў, якіх маемасьці канфіскуюцца ўрадам.

Зусім арганізаваўся ўжо ўрад самастойнай „Надрэйнскай Рэспублікі“, які, як ведама, апіраецца на моцнае, хаця і „нэйтральнае“ падтрыманьне францускіх акупацыйных уладаў. Нямецкі ўрад падаў пратэст на гэтыя чыны францускіх уладаў да ўсіх саюзьнікаў.

ФРАНЦЫЯ.

Вельмі цікавую вестку даносіць к-нт „Kur. Pol.“. Як ведама, Францыя даўно абяцала Польшчы пазычку ў 400 мільёнаў франкаў на ваенныя патрэбы, ці вярней—ваеннымі матар'яламі. Нядаўна ў Варшаву прыяжджаў франц. фінансіст—сэнатар Бэранжэ, які ўрачыста на публічным прыёме прадстаўнікоў прэсы абяцаў правясьці праз Сэнат (ў якім ён зьяўляецца якраз дакладчыкам па буджэту) гэтую прафарсаваную ўжо самым Пуанкарэ ў Парлямэнце і засеўшую ў сэнацкай камісіі пазыку.

Цяпер чамусьці настроі францускае прэсы зьмяніліся, і амаль ня ўсе газэты лаюць сэн. Бэранжэ за гэтыя яго абяцанкі ў Варшаве, Букарэшце і Белградзе, кажучы, што згалеўшая Францыя ня можа рабіць другім дзяржавам гэткіх значных пазыкаў.

АЎСТРЫЯ.

Выбары ў аўстрыяцкае Нацыянальнае Сабраньне, як можна лічыць з атрыманых ужо вестак, далі агулам тыя самыя адносіны паміж партыямі. Прэм'ер з прычыны гэтага, заявіў, што ніякіх пераменаў ані ў складзе ўраду ані ў яго палітыцы быць не павінна.

ГРЭЦЫЯ.

Новая рэвалюцыя ў краі пашыраецца. Урадовыя войскі занялі Корынф. Палажэньне паўстанцаў наагул нямоцнае.

Крызіс у Галяндыі.

У Галяндыі пагражаў міністэрскі крызіс. Справа—ў тым, што ўрад патрэбаваў аграмаднай сумы ў 2 мільярды гульдэнаў на будаваньне новай марской базы (вялікага порту з ваеннымі забудаваньнямі, докамі, арсэналамі і г. п.). на Спакойным акіяне (у Галяндскай Індыі), якая быццам канешна патрэбна ў працівавес пачатай ужо новай марской базе Англіі ў Сынгапуры.

Парлямант адкінуў асыгнаваньні на індыйскі флёт, і габінэт падаўся ў адстаўку.

Пішыце да нас аб жыцьці-быцьці вёскі, аб сваіх ворагах і прыяцелях. Хай кожны падпішчык „Змаганьня“ будзе і яго супрацоўнікам.

З Польскага Сойму.

Прамовы і заява беларускага і украінскага дэпутатаў ў Зямельнай Камісіі Варшаўскага Сойму.

25-кастрычніка адбывалася паседжаньне Зямельнай Камісіі Варшаўскага Сойму. На гэтым паседжаньні абгаварываўся праект закону аб парцэляцыі і асадніцтве (зямельная рэформа). Пры абгаварываньні § 1 п. 13 аб адняцьці на мэты парцэляцыі і асадніцтва зямель манастырскіх, царкоўных, касьцельных і рэлігійных таварыстваў украінскі дэпутат Підгірскі сказаў:

„Мы, украінскія дэпутаты, ёсьць прадстаўнікі сялянскага жыхарства. Украінскае сялянства, як і беларускае, прагнець зямлі; дзеля гэтага мы стаім за самую радыкальную зямельную рэформу. Але мы пры гэтым трымаемся аднаго прынцыпу: Украінская зямля украінскаму народу—без рэлігійнае розьніцы. На ўсіх абшарах украінскіх земляў, якія ёсьць у граніцах цяперашняй Польшчы, зямельнае пытаньне павінна вырашыцца ў Украінскім Сойме. Мы стаім проці гэткіх законапраектаў, як законапраект аб парцэляцыі і асадніцтве. Практыка чатырохгадовага польскага ўрадаваньня на нашых землях пераканала нас, што шляхам парцэляцыі і асадніцтва нашая спрадвеку украінская зямля, зямля, якой цэлымі вякамі чакаў украінскі селянін, аддаецца насланаму, чужому польскаму элемэнту. Парцэляцыя і асадніцтва ёсьць тое імкненьне на ўсход, якое мае на практыцы ўродлівыя формы гвалтоўнай полёнізацыі нашых земляў. Мы ўсюды і заўсёды проці асадніцтва. Прыймаючы пад увагу вышэй сказанае, мы стаім проці таго, каб землі, належачыя праваслаўнай царкве, царкве грэка-каталіцкай (уніяцкай) і каталіцкай на нашых абшарах былі цяпер адняты на парцэляцыю і асадніцтва, а дзеля гэтага будзем галасаваць проці п. В. § 1. законапраекту аб парцэляцыі і асадніцтве“.

Па гэтаму-ж самаму пытаньню на паседжаньні зямельнай камісіі 26-га кастрычніка выступіў ад імя Беларускага Пасольскага Клюбу дэпутат Рагуля з гэткай прамовай:

„Да выказанага на ўчарайшнім паседжаньні дэпутатам Підгірскім я хачу дадаць, што я і мае таварышы па Клюбу зьяўляемся прыхільнікамі самай шырокай зямельнай рэформы; ні я, ні таварышы мае па Клюбу ня толькі не пральём ні аднае сьлязы, калі ўсе дворныя землі, касьцельныя, царкоўныя і манастырскія будуць аддадзены сялянам, а наадварот—надта будзем радавацца і цешыцца. Каб я меў хоць калю надзеі, што з аднятых зямель хоць што-небудзь дастанецца нашаму беларускаму селяніну, я ні на адну сэкунду не задумаўся-б і галасаваў-бы за адняцьце і распарцэляваньне царкоўных, касьцельных і манастырскіх земляў. На жаль, у мяне гэткай надзеі няма: прынятыя да гэткага часу на ўласнасьць дзяржавы ўсе землі ў нашым беларускім краі аддаваліся выключна палякам-асаднікам. Нават з тэй часткі, якая пакінена была на зямельную рэформу, адпаведныя камісіі шукаюць палякаў, каб даць надзелы зямлі ім, а не мяйсцовым сялянам. Я глыбока перакананы, што так будзе і далей. Такім чынам, перад намі, беларускімі дэпутатамі, стаіць цяпер альтэрнатыва: ці галасаваць нам за тое, каб землі манастырскія, царкоўныя і касьцельныя ў Беларусі ня былі распарцэляваны, ці каб яны пайшлі на полёнізацыю нашага краю. Мы стаім за тое, каб зямля ў Беларусі была аддадзена беларускаму сялянству, а дзеля таго, што выпрацоўваны закон не даець ані якой надзеі на атрыманьне зямлі нашым сялянствам, дык мы лічым: няхай зямля будзе ў карыстаньні цэркваў і касьцёлаў да таго часу, калі мы будзем мець магчымасьць перадаць яе ў рукі мяйсцовага працоўнага народу, а не прыбышоў“.

Пасьля гэтага дэпутат Рагуля (беларус) і Васыньчук (украінец) падалі камісіі гэткую заяву:

„Стоячы на плятформе самай шырокай зямельнай рэформы, каб уся зямля царкоўная, касьцельная і манастырская перайшла ў рукі мяйсцовага працоўнага жыхарства бяз розьніцы нацыянальнасьці, але маючы на пагражаючым відоку асадніцтва, якое—на жаль—не скасована і пазбаўляе мяйсцовае беззямельнае і малазямельнае працоўнае жыхарства адзінага сродку працы, мы, ніжэй падпісаныя, будзем галасаваць проці парцэляцыі ўладаньняў „мартвай рукі“

усё царстве палёў і лугоў, з усімі прадстаўнікамі хатняе жывёлы і расьліны, сабранымі навокал сябе селянінам.

Другая працэсія ўяўляла „гаспадарства кветкі пралескі“,—выабражала лясное каралеўства“... Выбіралі, што кто хацеў: хто касьцюм папараці, хто барвіка, хто мухамора, кто птушку нейкую...

Вось што асталося ад жывога, рэальнага, кормячага меставае насяленьне сялянскага царства ў жыцьці мествых „цілігентаў з таланам“, як выражаўся перадражніваючы сына, Гапукоў бацька...

Нашыя мастакі выбралі сабе, паводле думкі Гапука, касьцюмы — Гапук яловай, Альфук сасновай шышкі...

Мы ня будзем сачыць далей за гісторыяй спрэчкі паміж абодвых пабрацімцаў, іх барацьбы рознымі, згодна з розьніцаю іх характараў, мэтадамі за „пагляды“ іх супольнай сымпатыі—маладой мастачкі Адэлькі, ня будзем сачыць за пaпісамі абодвых мастакоў на балю,—за аканчальным паражэньнем зваліўшайся з сваей „яловай“ вышыні „вялікай шышкі“— зашмат заразумелага і добра ўкаранага Гапука.

Мы хочам толькі зьвярнуць увагу чытача на тое, як арганічна прадуманы і зьвязаны адным галоўным цантральным вобразам, узвышаючымся да запраўднага, па-мастацку створанага поўнага глыбокага маральнага зьместу,—сымвала, вобразам „вялікай шышкі“—„яловай“ шышкі—увесь ланцуг зьмяшчаючыхся ў кніжцы падзей.

Гэты новы мэтад мастацкага аб'яднаньня ўсяе многатварнасьці, усей многавобразнасьці захопленых невадам раманіста жыцьцёвых падзей, зьяўляецца доказам сілы і бязспрэчнай арыгінальнасьці аўтора.

Значэньне гэтага мастацкага прыёму лёгка ацэніць усякі, хто ўдумаецца ў яго сутнасьць. — Ня толькі для працэсу тварэньня,—пакарэньня паэтычнай волі мастацкім мэтам, індывідуальнай асобе аўтара налятаючай з усіх бакоў, як з памяці мінуўшчыні, таксама і з бушуючай навакол сучаснасьці—масы зьявішч і ўражаньняў,—групаваньня іх у стройны лад мастацкага арганічнага цэлага; але нават для чытача, для лёгкасьці ахопленьня, трыманьня ў памяці і разуменьня глыбокага, запраўднага зьместу твору — гэты новы мэтад, які Язэп Нарцызаў уносіць у якасьці аднычасна пісьменьніка і мастака,—уносіць у беларускую літэратуру, мае вельмі важнае значэньне.

Хай чытач сам прасьледзіць, з якой запраўды арганічнай суцэльнасьцяй і паступовасьцяй праведзены ў повесьці гэты вобраз чалавека, які налажыў на сябе і носіць ня толькі на балю, але заўседы, як дрэнны звычай, гэты „касьцюм яловай шышкі“, зроблены з „грубага, цьвердага картону і жалезнага дроту“...

Як вельмі псуе і людзям і перад усім самому сабе такі чалавек, адзеўшы такі касьцюм і лічучы сябе запраўднай „вялікай шышкай“!...

Можна закінуць аўтору пэўную анэкдатычнасьць зьместу першай яго кніжкі, можна яшчэ шмат чаго сказаць яму і аб ім, прыкладаючы да яго твору зашмат суровую і высокую мерку.

Але адняць ня можна ад яго запраўднай арыгінальнасьці, мастацкай об'ектыўнасьці, свабоднага панаваньня над матар'ялам, зусім новага для нашае літэратуры духу лёгкасьці і сьветлае радасьці мастака пераможцы, якія даюцца іменна выкрытым і раскрытым намі яго сымвалічным, у простым і добрым сэнсе выразу, мэтадам мастацкай перамогі над безьлікімі красками, гукамі, вобразамі, тварамі жыцьця, якое ён хоча і ўмее паказаць другім...

Таксама ня можна адабраць ад новага аўтара і яго лёгкай, чыстай, жывапіснай,—запраўды мастацка-народнае мовы.

Усё гэтае дае нам права чакаць вельмі многага ад гэтак добра пачаўшага аўтара і—прагавіта жадаць скарэйшага паяўленьня далейшых часьцей яго повесьці аб тым, як з „гаспадарства кветак васілька і пралескі“ беларускі „дух“ ідзе праз мастацтва на заваяваньне места!..

Суліма.

(манастырскіх, царкоўных і касьцельных), будучы пераконаны, што правільнае правядзеньне зямельнай рэформы можа быць вырашана Краёвымі Соймамі Украінскім і Беларускім“. Падпісалі: А. Васыньчук, В. Рагуля.

Запытаньне

да Польскага Ураду ад дэпутатаў Украінскага Пасольскага Клюбу ў справе катаваньня паліцыянтамі сялян вёскі Любашчы Ровенскага павету а таксама ў справе забойства інваліда Дзяніса Сывука.

З прычыны зусім ненармальнага вырашэньня справаў аб пасцьбішчах ў скарбовых лясох на Валыні і Палесьсі, сяляне прымушаны ратавацца і часамі самавольна пасьвяць жывёлу сваю ў тых лясох. Да гэтага змушаюць сялян самі надлясьнічыя, адхіляючы большую частку просьбаў сялян аб дазволе на пасьцьбішча.

Дзеля прыкладу далучаем гэткі факт: на вёску Карнева, Мірацкай гміны, Дубенскага павету налажыла Міласьціўскае Лясьнічства штрафу 1.300.360.000 мар., што выносіць па 40.000.000 марак за адну карову. Вёска Карнева бедная, сяляне ў большай частцы малазямельныя, і гэткі штраф, калі ён будзе праведзены ў жыцьцё, зусім зьнішчыць матарыяльны дабрабыт вёскі і вясковае жыхарства прымушана будзе шукаць помачы ужо не ў уладаў. Катуюць сялян за пасьцьбу жывёлы нават ў тых лясох, у якіх яна пасьвілася з найдаўнейшых часоў.

Гэты зьдзек адміністрацыі над люднасьцю прыймае разьмеры нябывалыя да гэтага часу і нячуваныя ў сьвеце, а іменна: ў вёсцы Любашчы, Кастопальскай гміны, Ровенскага павету, на Валыні, 14 ліпеня бягучага году, надлясьнічы скарбовага лесу, даведаўшыся аб тым, што сяляне пасуць свае авечкі і скаціну ў лесе, паклікаў лясьнікоў і паліцыю і з імі паехаў ў лес „паляваць на людзей“. Успомненыя асобы, пазганяўшы авечак і скаціну ў адно стада, пачалі заганяць у будынкі лясьнічага. Гаспадары забранай праз лясьнічага скаціны зьвярнуліся да яго з просьбай, каб не забіраў жывёлы, абяцаючы заплаціць штраф, які вызначыць суд. Паліцыя і лясьнікі на гэта адказалі: „разайдзецеся, бо будзем страляць!“ Перапалоханыя сяляне за страхам разьбягаліся, а адзін з іх, Дзяніс Сывук, інвалід, застаўся на месцы. Тады адзін з паліцэйскіх падыйшоў да Сывука, прыставіў яму да грудзей стрэльбу і сказаўшы: „я цябе застрэлю, як сабаку“, выстраліў і забіў Сывука адразу. Пасьля нябошчыка засталася сям'я з дзевяцёх асоб бяз ніякіх спосабаў да жыцьця.

Перапалоханы сваім агідным забойствам, паліцэйскі кінуў стрэльбу пры нябошчыку і ўцёк, а таксама разьбягаліся й усе лясьнікі. Праз два дні насьля гэтага ў вёску Любашчы прыехаў камэндант пастарунку дзяржаўнае паліцыі разам з колькімі паліцэйскімі і распачаў сьледзтва, кіруючы яго такім чынам, каб усю віну за забойства зложыць з паліцэйскага на сялян з Любашчы. Сказаўшы напачатку сьледзтва сялянам: „усіх вас трэба растраляць“, пан камэндант ніякіх пытаньняў не даваў і запісаў толькі наказаньні лясьнікоў, якія былі сьведкамі забойства. Пасьля гэтага п. камэндант арыштаваў васемнаццаць сялян, мужчын і жанчын, якіх прыехаўшыя разам з п. камэндантам паліцэйскія страшэнна пабілі, а пасьля адправілі ў вастрог у Роўне. Арыштаваны і цяжка пабіты паліцыяй вось гэткія асобы: Аляксандар Котляк, Павал Старожук, Асміла Шугай, Калістрат Котляк, Сымон Ярмалюк, Аўсей Цімашчук, Калістрат Позьнякоўскі, Мікіта Кухарчык, Андрэй Шугай, Астап Пазьнякоўскі, Марцін Тымашчук, Протас Мацюк, Апанас Сывук, Грыгор Мацюк, Мар'я Шугай, Хвядора Котляк і інш.

Сьледавацель Ровенскага павятовага Вокругу, які прасочыў справу, аддаў яе п. Пракурору Акружнага Суду ў Роўне, каб ен спыніў яе. Арыштованыя і пабітыя сяляне дагэтуль сядзяць у вастрозе, а паліцэйскі-забойца, а таксама іншыя прадстаўнікі дзяржаўнай паліцыі далей спаўняюць свае абавязкі.

Дзеля гэтага ніжэйпадпісаныя падаюць:

Высокі Сойм хай пастановіць:

Загадываецца Ураду

1) каб неадкладна прасочыў справу крывавых падзей у вёсцы Любашчы, Ровенскага пав., ды пацягнуў да строгай адказнасьці вінаватых прадстаўнікоў дзяржаўнай паліцыі.

2) каб даў адпаведную грашовую компэнсацыю для сям'і забітага паліцэйскім Дзьмітра Сывука.

3) каб зволыніў сялян з вастрогу.

4) каб даў загад адміністрацыйнай уладзе і паліцыі быць зусім безстароннымі ў эканамічных непаразуменьнях і наагул ува ўсякіх здарэньнях, якія могуць распаляць палажэньне справы.

З газэт.

П. Обст аб „zasadniczych prawach mniejszości narodowych“.

Орган мясцовых готэнтотаў „Dzien. Wil.“ піша з абурэньнем аб тым праекце, які літоўскі ўрад падаў у асьветную камісію Ковенскага Сойму.

Праект гэты, кажа заходня-крэсавы Обст, вымагаў, ня больш ня менш, як таго, каб у склад асьветных камісіяў самаўрадаў ад нацыянальных меншасьцяў не ўваходзіла больш, як адна траціна прадстаўнікоў.

Гэты праект у камісіі быў прыняты галасамі блёку літоўскіх „хадэкаў“ проці людоўцаў, сац.-дэмакратаў і нацыянальных меншасьцяў...

Гэтыя меншасьці, якіх прадстаўлялі ў камісіі паслы—паляк і немец, падалі у Сойм гарачы пратэст, кажучы, што гэты праект стаіць настолькі ў супярэчнасьці з Літоўскай Канстытуцыяй, што ня можа нават абгаварывацца ў камісіі Сойму.

Пасьля гэтага дэлегацыя ад ўсіх меншасьцяў Сойму пашла да прэзэса міністраў п. Гальванаўскаса, які зараз-жа загадаў, як падае орган мясцовых літвінажорцаў, узяць урадовы праект з Сойму назад...

„Які лёс спаткае гэты нячуваны праект („niesłychany projekt“) у далейшым, яшчэ няведама, канчае п. Обст...

„Niesłychany?“—Дзе?—у Літве?..

А—ці-ж ня чуў п. Обст аб гэткім самым, калі ня горшым праекце ў Польшчы?.. Ці-ж ня чытаў п. Обст таго, што пісаў аб гэткім самым праекце п. І. О. ува ўласнай газэце п. Обста, ці—п. Cat у віленскім „Слове“?!

І—як п. Обст думае?—калі-б напрыклад дэлегацыя ад нацыянальных меншасьцяў у Польшчы пайшла да прэзэса польскіх міністраў, да п. Вітаса, дык ён узяў-бы назад такі самы „niesłychany projekt, zwężający zasadnicze prawa mniejszości narodowych“ — „wbrew Konstytucji“.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Звальненьне грам. Язэпа Лагіновіча. Рэдактар зачыненай уладай часопісі „Вольны Сьцяг“, Язэп Лагіновіч, аб арышце якога было надрукована ў № 1 „Змаганьня“, выйшаў з вастрогу пад залог у суме 30 міліёнаў польскіх марак.

25 гэтага кастрычніка адбыўся сход гуртка беларускіх кабет пры камітэце помачы ахвярам вайны. Закрануты былі пытаньні аб арганізацыі дапамогі беларускаму прытулку, аб пляне працы на будучыну і інш.

Вучні старшых клясаў Віленскай духоўнай сэмінарыі дабіваюцца увядзеня ў іх беларускае мовы.

Студэнты-беларусы Віленскага універсытэту Стэфана Баторага рыхтуюцца да выданьня свайго журналу.

Гурток беларускіх кабет рыхтуецца да вечарыны на карысьць беларускага прытулку ў Вільні.

22 гэтага месяцу ў Віленскім акружным судзе адбыўся суд над старшынёй беларускага музыкальна-драматычнага гурта С. Валэйшам і сакрэтаром П. Біньдзюком абвінав. па 154 ст. К. К. Паказаньнямі сьведак было сьцьверджана выкіданьне беларусоў са службы, пацкіданьне беларускім дзеячам камуністычнае літэратуры. Спусканьне паліцыі з верхняго паверху на ніжні. Пастановаю суда абое абвінавачаных прыговораны на 4 дні арышту кожны. Але дзякуючы амнэстыі ад кары абвінавачаныя звольнены.

Вышлі з друку і прадаюцца ў Беларускай Кнігарні (Завальная 7) гэткія кнігі: Алёнчына вясельле А. Зязюлі, Алеся—Купрына, Вялікая Пышка Я. Нарцызава і Навука Сьпеву А. Грыневіча.

— „Цантральная Беларуская Школьная Рада гэтым абвяшчае сяброу Таварыства Беларускае Школы, што ёю склікаецца агульны сход сяброу Т-ва на 1-е лістапада (чацьвер) 1923 г. у г. Вільні, у памешканьні Школьнай Рады (Віленская № 12), а 11 гадзіне дня.

Калі на азначаную гадзіну не зьбярэцца установлены лік сяброу, сход адкрыецца на 1 гадзіну пазьней і будзе лічыцца правамоцным бяз увагі на лік прыбыушых на гэтую гадзіну сяброу (§ 34 статуту Т-ва)“.

Віцэ-Старшыня **Антон Луцкевіч.**

За Сэкрэтара **А. Грыневіч.**

Весткі з вёскі.

Залесьсе, Дзісенскага павету.

У чэрвені месяцы гэтага году ў нашай гміне адбыліся выбары заступніка войта. Гмінная Рада ўхваліла на пасаду заступніка войта Рыгора Бабіча, сьвядомага беларуса, вучыцеля і коопэратыўнага працаўніка. Ня гледзячы на тое, што згодна з гмінным уставам, выбары павінны быць зацьверджаны праз два тыдні, зацьверджаньне гэта цягнулася бадай што тры месяцы, пакуль ня прышла з староства паперка, якою выбраы гэтыя касуюцца на падставе таго, што ня выпаўнены фармальнасьці. Атрымаўшы паведамленьне з староства, гмінная рада зноў выбрала Рыгора Бабіча заступнікам войта і, здаецца, што ўсе фармальнасьці, якія толькі былі патрэбны, выпаўніла пунктуальна. Ці доўга прыдзецца чакаць зацьверджаньня — ня ведама. Але беднаму Бабічу дык зусім кепска. У першае зацьверджаньне яго цягалі і ў гмінны пастарунак паліцыі і ў павятовую паліцыю, дзе ўсё дапытываліся да якое беларускае партыі ён належыць. Як відаць, нават слова „беларус“ не дае спакойна спаць гміннай і павятовай паліцыі. **М.**

Беларусы у Амэрыцы.

(Ад уласнага карэспандэнта).

Прыезд Я. Варонкі ў Амэрыку.

Вядомы беларускі дзеяч Язэп Варонка, выехаўшы праз Парыж з м. Гаўра 24 верасьня на параплаве „Paris“ 1 кастрычніка высадзіўся ў Нью-Йорку і 2 кастрычніка прыбыў у Чыкаго. На вакзале Язэпа Варонку спаткалі: Старшыня Беларускага нацыянальнага Камітэту ў Чыкаго Антон Змагар, Сэкрэтар П. Міхайлоўскі і Галоўны пісар Беларускага Народнага Таварыства Янка Жукаў, Фінансавы Сэкрэтар Міхась Лукашэвіч і шмат іншых прадстаўнікоў мяйсцовай Калёніі. У тойжа самы вечар Язэп Варонка інфармаваў Б. Н. Камітэт аб становішчы беларускай справы на Бацькаўшчыне. **Я. Н—скі.**

Пісьмо з Амэрыкі.

У Віленскі аддзел Параходнага т-ва „Red Star Line“ Вялікая вул.. № 80.

Паважаны п. Качэргінскі!

Шчыра Вам дзякую за ўсё тое, што вы зрабілі дзеля мяне і маёй жонкі па адпраўцы нас назад у Амэрыку. Ехалі мы на параходзе т-ва „Red Star Line“ я ў III клясе, а жонка мая ў II клясе, з Антвэрпэна ў Амэрыку. Ехалі мы на параходах розных т-ваў але болей усяго мы здаволены падарожай на параходзе т-ва „Red Star Line“. Найболей выгад пасажырам дае Віленскі аддзел „Red Star Line“ пад кіраўніцтвам п. Качэргінскага.

Я раджу і рэкомэндую ўсім маім землякам, як тым, якія зьвяртаюцца, так і тым, якія едуць у першы раз, зварочывацца ў Віленскі аддзел т-ва „Red Star Line“: кожны застанецца задаволеным таксама, як я і мая жонка.

З вялікаю пашанай інструктар самакатаў
Хвёдар Дзядулевіч
жонка Паўліна Дзядулевіч.

9/21—1923 г.
Detrait. Mich. U. S. A.

Рэдактар-Выдавец **М. Шыла.**

Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.